

REPRESENTATIEF KARAKTER VAN DE VLAAMSE PARLEMENTEN DER XIVe EEUW.

DOOR

W. PREVENIER

Assistent aan de Rijksuniversiteit van Gent.

Gemeten aan onze moderne staatsrechtelijke begrippen was de middel-eeuwse standenvertegenwoordiging in geen geval representatief¹. De Vlaamse parlementen der XIVe eeuw allerminst, vermits doorgaans slechts de grote steden (Gent, Brugge en Ieper) en eventueel een plattelandsdistrict (het Brugse Vrije) aanwezig waren². Niettemin beschouwden deze Drie of Vier leden zich zelf als vertegenwoordigers van de gehele Vlaamse bevolking, van het *Gemene Land*³, wat volkomen strookt met de middel-eeuwse mentaliteit en opvatting nopens de « absorptieve representatie »⁴.

De rekeningen en de diplomatische bronnen der XIVe eeuw hebben ons de herinnering bewaard aan honderden parlementen. Veruit de overgrote meerderheid betreft vergaderingen der Drie of Vier Leden, meestal op eigen initiatief samenkomend. Absoluut en exclusief was deze oligarchie echter niet. Was de politieke rol van de clerus en de adel als georganiseerde standen, althans vóór de regering van Filips de Stoute, uiterst gering⁵, de XIVe eeuw kende niettemin uitgebreide parlementen, ter on-

(1) H.M. CAM, *Mediaeval Representation in Theory and Practice. Introduction*, Speculum, bd XXIX, 1954, p. 348; H.R. NORD, *Historische Ontwikkeling en betekenis van de representatie-gedachte in het Staatsrecht*, Leiden, 1945, pp. 38-42; C. HIRSCHAUER, *Les Etats d'Artois de leurs origines à l'occupation française (1340-1640)*, bd. I, Paris-Bruxelles, 1923, pp. 35-8.

(2) J. DHONDT, *Les origines des Etats de Flandre*, Standen en Landen, bd. I, 1950, pp. 27 en vlg., pp. 44-5. Wat de oorsprong en de rol van het Brugse Vrije als Vierde Lid betreft, zullen we eerlang een aantal nieuwe bevindingen publiceren (*Handelingen van de Société d'Emulation*, Brugge); voorlopig raadplegen de samenvatting van onze lezing over dit thema, in: *Handelingen v.b. XXIIe Vlaams Filologencongres te Gent*, Leuven, 1957, pp. 307-311.

(3) Th. de LIMBURG-STIRUM, *Cartulaire de Louis de Male*, bd. I, Bruges, 1898, p. 408: de Vier Leden treden op in den name van onsen ghemeenen lande. Zie ook: G. VON BELOW, *Territorium und Stadt*, München-Berlin, 1923², pp. 121-2. De Vier Leden vereenzelvigen zich op het einde der XIVe eeuw zodanig met het *Gemene Land*, dat beide termen dan synoniem geworden zijn; analoog verschijnsel in Lu'k met de namen *patria* en *pays* (J. LEJEUNE, *Liège et son Pays. Naissance d'une patrie (XIIIe-XIVe siècles)*, Bibl. de la Fac. Phil. et Lett., Univ. de Liège, fasc. CXII, Liège, 1948, p. 414).

(4) H.R. NORD, *o.c.*, pp. 21-2.

(5) Behalve dan tijdens de gebeurtenissen in 1127-28 i.v.m. de opvolgingscrisis na de moord op Karel de Goede (F.L. GANSHOF, *La Flandre*, in F. LOT-R. FAWTIER, *Hist. des Institut. franç. au Moyen-Age*, bd. I, Institut. seigneur., Paris, 1957, pp. 374-5). De eerste Statenvergaderingen, waarop clerus en adel als standen verschijnen, grijpen plaats vermoedelijk in 1387, in elk geval in 1390 en volgende jaren (zie hierover ons te verschijnen werk over de Vlaamse standenvertegenwoordiging, evenals onze bronnenpublicatie van de *Handelingen der Leden en Staten* tussen 1384-1405, ter perse in de 4°-reeks der Kon. Commissie voor Geschied.).

derscheiding ook wel *volle parlementen*⁶ geheten, waarop naast de Leden tevens de kleine steden en de kasselrijen verschenen⁷. Hun optreden bleef steeds uitermate sporadisch en groeide nooit uit tot een min of meer vaste instelling⁸; hun betekenis was naar het einde der eeuw toe tot het minimum herleid.

Voor de studie van het representatief karakter der parlementen is het vanzelfsprekend van het hoogste belang te weten welke steden en kasselrijen precies op die zittingen aanwezig waren, en nog meer welke personen als vertegenwoordigers van elk dezer elementen verschenen, welke hun functie, en eventueel hun sociale status was. Op al deze vragen wordt, althans gedeeltelijk, antwoord verstrekt door een interessante tekst uit de regering van Lodewijk van Nevers, nl. een lijst van « de grote en kleine steden [en kasselrijen] die men gewoonlijk convoceert op de Vlaamse parlementen », en die zich bevindt in één der onuitgegeven grafelijke kanselarijregisters waarvan Dr. J. Buntinx zeer terecht de uitzonderlijke betekenis voor de meest diverse aspecten van de kennis der XIVe eeuw in een kritische studie onderstreepte⁹. Dit document publiceren is de bedoeling van deze korte bijdrage. Bij wijze van inleiding moeten we evenwel een paar beschouwingen wijden aan de datering van de tekst, aan de interpretatie, die enkele terminologische problemen stelt, en aan de vergelijking met analoge lijsten die met deze in verband gebracht kunnen worden.

Het hierna uitgegeven document is een aantekening in het kanselarijregister van Lodewijk van Nevers uit 1333-38¹⁰. Het is ongedateerd, en we menen trouwens dat het nutteloos is te trachten er een preciese datum aan te hechten, vermits het blijkbaar niet op een welbepaalde vergadering betrekking heeft, doch duidelijk de kenmerken bezit van een nota *pro memoria*. Vermoedelijk betreft het een praktisch werkinstrument voor het personeel der grafelijke kanselarij, dat belast was met de convocatie der deelnemers aan de door de vorst belegde parlementen. Om het stuk niettemin enigszins te situeren, hebben we toch gemeend de *termini* te moeten opsporen, tussen dewelke de optekening plaats gevonden heeft.

De tekst van de tabel werd neergeschreven in een kanselarijregister van Lodewijk van Nevers, waarvan Dr. J. Buntinx op verantwoorde wijze aantoonde dat het uitsluitend stukken tussen 1333 en 1338 bevat¹¹. Bij-

(6) J. GILISSEN, *Het Parlement, vroeger en nu*, Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen, bd. IV, 1949, p. 171.

(7) J. DHONDT, *Les Origines*, pp. 32-44.

(8) J. DHONDT, *Ordres ou Puissances. L'exemple des Etats de Flandre*, Annales, Econ. Soc. Civilisations, 5e jg., 1950, p. 297.

(9) J. BUNTINX, *De XIVe-eeuwse kanselarijregisters van het graafschap Vlaanderen*, B.C.R.H., bd. CXIII, 1948, pp. 205-221.

(10) Archives Départementales du Nord, Rijsel, Serie B, n° 1565, f° 36v-37r. (n° 222). Het bestaan van deze tekst werd ons gesignaleerd door Dr. P. Rogghé, die we hiervoor van harte onze dank betuigen.

(11) J. BUNTINX, *o.c.*, pp. 210-211.

gevolg menen we met volstreekte zekerheid de optekening van de lijst tussen deze beide *termini* te kunnen plaatsen.

Het register doorbladerend, ontdekten we amper enkele folio's verder een tekst die onzes inziens toelaat de *terminus ante quem* van 1338 tot 1335 terug te voeren. Daar treffen we immers, op 5 april 1335, een grafelijke convocatie-brief tot een vol parlement aan¹². Een exemplaar werd vervolgens door de kanselarijbedienden aan elk der te ontbieden steden en kasselrijen toegestuurd. Om dit tot een goed einde te brengen was een tabel zoals de hier besprokene absoluut noodzakelijk. Het ligt voor de hand dat we dus tussen lijst en convocatie, zo dicht bij elkaar genoteerd in één zelfde voor de praktijk bestemd register, een verband mogen leggen, in de zin dat de eerste blijkbaar tot basis diende van de tweede, en dus dateert van vóór 5 april 1335 (vermoedelijk zelfs van ca. 5 april 1335). De *termini* der optekening worden bijgevolg: 1335 - 5 april 1335.

Vermits de behoefte aan een lijst als deze zich ongetwijfeld reeds vóór 1333 heeft doen voelen — volle parlementen komen immers voor sinds 1306¹³ — is het niet uitgesloten dat de tekst rechtstreeks zou teruggaan op een oudere, niet meer voorhanden zijnde, versie¹⁴. Gezien het voorkomen in de tabel van de Gentse *hoofmans* zou de *terminus post quem* van dit prototype in 1320 vallen, wanneer voor het eerst hoofdmannen te Gent opduiken¹⁵.

(12) A.D.N., B. 1565, f° 40v. (n° 251):

Lettres que les petites villes et chastelleries de nostre comté et pays de Flandres se assemblent en certain lieu pour apointier et tailler trente syz mille et III^c libra paris.

Nous Loys, conte de Flandres, de Nevers et de Reibel, faisons savoir a tous que nous avons ottrouies et nous plaist que nos chastelleries et petites villes de nostre pays et contee de Flandres se assemblent en certain lieu pour apointier et taillier entre eux trente syz mille et quatre centz livres paris, les quels Thoumas Fin doit avoir recheues des dictes chastelleries et villes ou nom et pour le roy nostre seigneur et de toutes les circonsciases faire qui y peuvent appartenir. Par le tesmoing de ces lettres scellees de nostre scel, faites et donnees à Bruges, le quint jour d'avril l'an de grace mil CCC XXXIII [= 5 april 1335, n.s.].

Deze tekst houdt verband met de uitvoering van het verdrag van Athis (H. VAN WERVEKE, *Les charges financières issues du traité d'Athis, 1305*, Revue du Nord, bd. XXXII, 1950, pp. 81-93), d'e nog jarenlang moeilijkheden opleverde (Id., *De Gentsche Staatsfinanciën in de Middeleeuwen*, Kon. Acad. v. België, afd. Lett., Memories, 2e reeks, bd. XXXIV, Brussel, 1934, pp. 312-321). Tussen 1333-36 diende Vlaanderen nog 1.029.211 lb. 19 s. 6½ d. par. aan de Franse koning af te staan (Id., p. 321). Op 15 aug. 1339 vernietigde de koning de schuld van de twee voorgaande jaren (80.000 lb.par.); zie H.S. LUCAS, *The Low Countries and the Hundred years' war 1326-1347*, Univ. of Michigan Publ., bd. VIII, Ann Arbor, 1929, p. 225. Over de in de tekst vermelde Thomas Fin, ontvanger van Vlaanderen in het begin der XIVe eeuw, zie: V. FRIS, *Note sur Thomas Fin, receveur de Flandre (1306-1309)*, B.C.R.H., bd. 69, 5e reeks, X, 1900, pp. 8-14; G. BIGWOOD, *Le régime juridique et économique du commerce de l'argent dans la Belgique du Moyen Age*, Acad. Royale de Belg., Cl. de Lett., Mémoires, bd. XIV, 1e partie, Bruxelles, 1921, pp. 202-215.

(13) J. GILISSEN, *Het Parlement*, p. 172.

(14) Een ouder bestaan suggereert overigens de uitdrukking *les villes que on a acoustumé a mander* in de titel van onze tekst.

(15) N. DE PAUW, *Cartulaire historique et généalogique des Artevelde*, K.C.G.,

In de lijst werden twee woorden doorstreept: de naam *hoofmans* te Gent (n° 1), de naam *eschevins* in de Oudburg (n° 2). Dit geschiedde vermoedelijk niet op hetzelfde ogenblik als de optekening van de tekst, doch naar aanleiding van het aanwenden voor een volgende convocatie. Bij wijze van hypothese willen we wijzen op twee omstandigheden die de oorzaak der schrapping kunnen gevormd hebben: de klacht, op 27 oktober 1333, van de Vlaamse graaf tegen het bestaan van de door het verdrag van Arques uitdrukkelijk verboden Gentse hoofdmannen¹⁶; en op 28 oktober 1335, de scheidsrechterlijke beslissing tussen Gent en de graaf, waardoor de hoofdmannen volstrekt geschorst werden¹⁷. Hetzij 27 oktober 1333, hetzij 28 oktober 1335 is dus de vermoedelijke *terminus post quem* van de doorstreping; de eerste *terminus* is natuurlijk slechts mogelijk indien de tekst zelf uit 1333 zou stammen; de tweede zou zeer goed overeen te brengen zijn met de hypothese van een optekening ca. 5 april 1335.

Wat leert de hier uitgegeven tekst ons over de samenstelling der delegaties, en bijgevolg over het representatieve karakter der XIVe eeuwse parlementen?

Duidelijk is dat de steden in algemene zin hun respectievelijke schepenen als gezanten sturen: schepenen (*eschevins*) en raden (*conseil*)¹⁸; eventueel ook de hoofden der magistraat: burgemeesters (*bourgmaitres*)¹⁹, voogden (*advoué*)²⁰, proosten (*prevos*)²¹, poortmeesters (*portmestres*)²², meiers (*mayeur*)²³ of keurheren (*coeriers*)²⁴. Te Gent traden op bepaalde tijdstippen tevens hoofdmannen op.

Voor de kasselrijen worden nauwkeuriger gegevens verstrekt over de sociale status der gezanten. Duidelijk is de primordiale plaats van de adel, waarvan de diverse geledingen echter scherp onderscheiden worden: men treft ridders (*chevaliers*) aan²⁵, schildknepen (*escuiers*)²⁶ en leenman-

4°, Bruxelles, 1920, p. 77. Deze referentie, evenals die der beide volgende noten, werd ons verstrekt door Dr. P. Rogghé, die momenteel werkt aan een studie over de hoofdmannen der XIVe eeuw. De Gentse hoofdmannen traden o.m. in de jaren 1321-2 en 1328-9 ook als ontvangers op (H. VAN WERVEKE, *De Gentsche Stadsfinanciën*, p. 73).

(16) N. DE PAUW. *o.c.*, p. 102: de graaf protesteert tegen het feit dat de stad Gent onder bedekte namen nog steeds hoofdmannen en dekens laat fungeren.

(17) *Id.*, p. 112.

(18) Te Gent (n° 1), Kortrijk (n° 16), Ieper (n° 22), Brugge (n° 28), Damme (n° 30), Aardenburg (n° 31), Veurne (n° 51) en Nieuwpoort (n° 53).

(19) De nummers 9, 28, 30 tot 46, 48, 51, 53, 54, 58, 59 en 61.

(20) Te Ieper (n° 22) en te Belle (n° 24).

(21) Te Kortrijk (n° 16).

(22) Te St.-Winoksbergen (n° 56).

(23) Te Greveningen (n° 60).

(24) Te Poperinge (n° 55).

(25) In de Oudburg (n° 2), de kasselrijen Oudenaarde (n° 14), Kortrijk (n° 17), en het Vrije (n° 29). Ridderschap en adel zijn in Vlaanderen in de XIVe eeuw nog steeds twee duidelijk te onderscheiden groepen. De terminologie nopens de ridders (aangeduid als *mer*, *dominus* of *ruddere*) is in die eeuw zeer vast (we constateerden dit o.m. bij de behandeling van de sociale samenstelling van de schepenbank van het Vrije). Zie over deze problemen de verschillende recente

nen (*hommes* of *hommes de fief*)²⁷. Door drie districten worden uitsluitend keurheren (*coriers* of *coeriers*) gedelegeerd²⁸. In enkele gevallen is sprake van kasselrij-schepenen²⁹. Tenslotte verschijnt een paar maal de mysterieuze term *nos bonnes gens*³⁰, die in de XIVe eeuw een zo algemene en tevens zo vage betekenis heeft, dat er geen verdere conclusies uit kunnen getrokken worden.

In totaal komen in de hierna uitgegeven tabel de namen voor van 48 steden en 14 omschrijvingen³¹.

Gedetailleerde deelnemerslijsten, als deze van 1333-1335, zijn in de XIVe eeuw niet zo bijster talrijk. Niettemin willen we nog enkele analoge of verwante specimina aanstippen, die zich tot vergelijking lenen.

Een volledige opsomming van de deelnemers aan het *volle parlement* van 1 juli 1352, kan men aantreffen in een grafelijke ordonnantie van dezelfde datum³². De tekst geeft evenwel slechts namen van localiteiten, zonder verdere specificering nopens hun respectievelijke gezanten. In totaal worden 35 steden en 13 omschrijvingen vermeld³³. De

artikels voor het Naamse van L. GÉNICOT, inz. zijn basis-studie *Sur les origines de la noblesse dans le Namurois*, Tijdschr. voor Rechtsgeschiedenis, bd. XX, 1952, pp. 143-156; voor Brabant: P. BONENFANT-G. DESPY, *La noblesse en Brabant aux XIIe et XIIIe siècles*, Le Moyen-Âge, bd. LXIV, 1958, pp. 27-66.

(26) In de Oudburg (n° 2), de kasselrij Kortrijk (n° 17) en het Vrije (n° 29).

(27) In de Oudburg (n° 2), Waas (n° 3), de kasselrijen Aalst (n° 11), Oudenaarde (n° 14), Kortrijk (n° 17), Waasten (n° 21), Ieper (n° 23), Belle (n° 25), Cassel (n° 27), en de afhankelijkheden van Roeselare (?) (n° 47).

(28) In de kasselrijen Veurne (n° 52), St.-Winoksbergen (n° 57) en Broekburg (n° 62). Over de keurheren in de kasselrij Veurne, zie: L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des pays et comté de Flandre. Quartier de Furnes. Coutumes de la ville et châtellenie de Furnes*, bd. I, Bruxelles, 1897, pp. 49-54.

(29) In de Oudburg (n° 2) (echter doorstreept), Waas (n° 3), Vier Ambachten (n° 5), de kasselrijen Aalst (n° 11), Kortrijk (n° 17), Waasten (?) (n° 21), Ieper (n° 23), Belle (?) (n° 25), Cassel (n° 27) en de afhankelijkheden van Roeselare (?) (n° 47).

(30) In de Oudburg (n° 2) en de kasselrijen Oudenaarde (n° 14), Kortrijk (n° 17), Ieper n° 23) en het Vrije (n° 29). De vorsten der XIVe en XVe eeuw gewagen in hun correspondentie aan Vlaamse steden en kasselrijen systematisch van *nos bonnes gens* om hun onderdanen aan te duiden.

(31) In Henegouwen verschenen op de standenvergaderingen naast adel en clerus, 22 goede steden, waarvan er echter slechts 4 à 6 werkelijk actief waren (C. BOGAGE, *Les Etats de Hainaut*, Standen en Landen, bd. II, 1951, pp. 74-5). In Brabant bestonden de stedenbonden in 1261-2 uit 20 plaatsen, in 1355 uit 44 (Overmaas en Limburg inclusief) (G. BOLAND, *Un siècle d'alliances interurbaines en Brabant*, Miscellanea A. De Meyer, bd. I, Louvain-Brux., 1946, pp. 614-5). Zie verder ook: J. GILISSEN, *Le régime représentatif avant 1790 en Belgique*, Coll. Notre Passé, Bruxelles, 1952, pp. 72-5.

(32) Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Cartulaire*, bd. I, p. 407. Reeds vermeld door J. GILISSEN, *Het Parlement*, p. 171, n. 22. Volgens de Brusselse professor zijn naast de Drie Leden, 32 steden en 14 districten de normale deelnemers aan de Volle Parlementen (Id., *Le régime représentatif*, p. 53). Een andere interessante vergelijking is mogelijk met een opsomming uit 1306 (Th. DE LIMBURG-STIRUM, *Codex Diplomaticus Flandrie*, Coll. Soc. Em. de Bruges, bd. I, Brugge, 1879, blz. 419).

(33) We beschouwen de Vier Ambachten, in 1352 als vier entiteiten vermeld, slechts als één enkel district.

[1] Gand	eschevins, hoofmans (a) et conseil.
[2] Le Vielbouch ⁴³	chevaliers, escuiers, hommes de fief, eschevins(b) et nos bonnes gens de nostre Vielborch de Gand.
[3] Waise ⁴⁴	hommes et eschevins de no terre.
[4] Ruplemonde	eschevins de no ville.
[5] Quatremestiers ⁴⁵	eschevins de no terre.
[6] Hulst ⁴⁶	eschevins de no ville.
[7] Axelle ⁴⁷	eschevins de no ville.
[8] Hughesluus ⁴⁸	eschevins de no ville.
[9] Biervliet ⁴⁹	bourgmaistres et eschevins de le ville.
[10] Alost	eschevins de no ville.
[11] La chastellerie d'Alost	hommes et eschevins de no chastellerie.
[12] Grammont	eschevins de no ville.
[13] Audenarde	eschevins de nostre ville.
[14] La chastellerie d'Audenarde	les chevaliers, hommes et nos bonnes gens de nostre chastellerie.
[15] Ronnay ⁵⁰	eschevins de le ville.
[16] Courtray	les prevos, eschevins et conseil de nostre ville de Courtray
[17] La chastellerie de Courtray	chevaliers, escuiers, hommes eschevins et bonnes gens de la chastellerie.
[18] Tielt	eschevins.
[19] Donze ⁵¹	eschevins.
[20] Warneston ⁵²	} hommes et eschevins de le ville et } chastellerie des appartenances de Warneston.
[21] La chastellerie de Warneton	
[22] Yppre	les advoé, eschevins et conseil de nostre ville d'Yppre.

(a) Hoofmans werd doorstreept door gelijktijdige hand (zie inleiding).

(b) Eschevins werd doorstreept door gelijktijdige hand (zie inleiding).

(43) *Le Vielbouch* = Oudburg, kasselrij van Gent (O.-Vl.).

(44) *Waise* = Land van Waas, omschrijving met als centra St.-Niklaas en Lokeren (prov. O.-Vl.).

(45) *Quatremestiers* = Vier Ambachten; omvat de ambachten Assenede, Bouchoute (prov. O.-Vl.), Axel en Hulst (Nederland, prov. Zeeland).

(46) Hulst, Nederland, prov. Zeeland.

(47) *Axelle* = Axel, Nederland, prov. Zeeland.

(48) *Hughesluus* = Hughersluus, verdwenen stadje, gelegen bij de huidige localiteit Dr ewegen (Nederland, prov. Zeeland, ten Z. van Terneuzen) en nabij de eveneens verdwenen parochie Steelant; Hughersluus is ten onder gegaan in de watervloed van 1492 (J. WESSELING, *De geschiedenis van Terneuzen*, Terneuzen, s.d. [1958], pp. 24-26). We danken Dr. M. Gysseling, archivaris bij het Rijksarchief te Gent, die ons op het spoor bracht van deze plaatsnaam.

(49) Biervliet, Nederland, prov. Zeeland.

(50) *Ronnay* = Ronse, prov. O.-Vl., h.pl. v. kanton.

(51) *Donze* = Deinze, prov. O.-Vl., h.pl. v. kanton.

(52) *Warneston* = Warneton of Waasten, prov. W.-Vl., kant. Mesen.

[23]	La chastellerie d'Yppre	hommes, eschevins et bonnes gens de no chastellerie.
[24]	Bailloel ⁵³	} advoé, hommes et eschevins de le ville et chastellerie eschevins de le ville.
[25]	La chastellerie [de Bailloel]	
[26]	Cassel ⁵⁴	
[27]	La chastellerie de Cassel	hommes et eschevins.
[28]	Bruges	bourghmestres, eschevins et conseil de nostre ville de Bruges.
[29]	Le Franc ⁵⁵	les chevaliers, escuiers et toutes nos bonnes gens de notre Franc de Bruges.
[30]	Le Dam ⁵⁶	borgmestre, eschevins et conseil de nostre ville.
[31]	Ardembourg ⁵⁷	borgmestre, eschevins et conseil de nostre ville.
[32]	Lanc Ardembourg ⁵⁸	borgmestre et eschevins de no ville.
[33]	Roullers deles Ardemborch ⁵⁹	borgmestre et eschevins de nostre ville.
[34]	L'Escluse ⁶⁰	borgmaistre et eschevins de le ville.
[35]	Hughesvliete ⁶¹	borgmestre et eschevins de no ville.
[36]	Le Mue ⁶²	borgmaistre et eschevins de no ville.
[37]	La Houke ⁶³	} borgmestre et eschevins de nos villes.
[38]	Le Monekerede ⁶⁴	
[39]	Oestbourch ⁶⁵	
[40]	Waterdunen ⁶⁶	
[41]	Ysendike ⁶⁷	
[42]	Blanquenbergh	
[43]	Ostende	
[44]	Gistelle	

(53) *Bailloel* = Bailleul of Belle, Frankrijk, dep. Nord, arr. Dunkerque, h.pl. v. kanton.

(54) Cassel of Kassel, Frankrijk, dep. Nord, arr. Dunkerque, h.pl. v. kanton.

(55) *Le Franc* = het Brugse Vrije, kasselrij met Brugge als centrum.

(56) *Le Dam* = Damme, prov. W.-Vl., kant. Brugge.

(57) *Ardembourg* = Aardenburg, Nederland, prov. Zeeland.

(58) *Lanc Ardembourg* = Langaardenburg, verdwenen stadje, thans wijk van Aardenburg.

(59) *Roullers deles Ardemborch* = Roeselare bij Aardenburg, verdwenen stadje, thans grondgebied Aardenburg.

(60) *L'Escluse* = Sluis, Nederland, prov. Zeeland.

(61) *Hughesvliete* = Hugevliet, verdwenen stadje, Nederland, prov. Zeeland, tussen Boterzande en Gaternisse.

(62) *Le Mue* = St.-Anna ter Muiden, Nederland, prov. Zeeland, gem. Sluis.

(63) *La Houke* = Hoeke, prov. W.-Vl., kant. Brugge.

(64) *Le Monekerede* = Monikerede, verdwenen stadje, prov. W.-Vl., kanton Brugge, gem. Oostkerke.

(65) *Oestbourch* = Oostburg, Nederland, prov. Zeeland.

(66) Waterdunen, verdwenen stadje, nabij het eveneens verdwenen Wulpen (in de buurt van Kadzand, Nederland, prov. Zeeland).

(67) *Ysendike* = IJzendijke, Nederland, prov. Zeeland.

[45]	Oudembourch	borgmestre et eschevins de le ville.
[46]	Toroud	bourgmaster et eschevins de le ville.
[47]	Roullers et les appartenances	hommes et eschevins.
[48]	Diquemue ⁶⁸	borgmaistre et eschevins de Diquemue.
[49]	Eclo et	} eschevins de nos villes.
[50]	Caprike	
[51]	Furnes	
[52]	Le terroir de Furnes	les coeriers de no terroir de Furnes.
[53]	Neufport ⁶⁹	borghmestre, eschevins et conseil de no ville.
[54]	Lombardie ⁷⁰	borgmestre et eschevins de no ville.
[55]	Poperinghes	eschevins et coeriers de le ville.
[56]	Berghes ⁷¹	portmestres et eschevins de no ville.
[57]	Le terroir de Berghes	les coeriers de no terroir de Berghes.
[58]	Dunkerke ⁷²	borgmestre et eschevins de le ville.
[59]	Mardike ⁷³	borgmestre et eschevins de no ville.
[60]	Gravelinghes ⁷⁴	mayeur et eschevins de le ville.
[61]	Bourbourch ⁷⁵	borgmaistres et eschevins de le ville.
[62]	Li terroir de Bourbourgh	coeriers dou terroir.

(68) *Diquemue* = Diksmuide, prov. W.-VI., h.pl. v. kanton.

(69) *Neufport* = Nieuwpoort, prov. W.-VI., h.pl. v. kanton.

(70) *Lombardie* = Lombartsijde, prov. W.-VI., kant. Nieuwpoort.

(71) *Berghes* = St.-Winoksbergen of Bergues, Frankrijk, dep. Nord, arr. Dunkerque, h.pl. v. kanton.

(72) *Dunkerke* = Duinkerken of Dunkerque, Frankrijk, dep. Nord, h.pl. v. arr.

(73) *Mardike* = Mardijke of Mardyck, Frankrijk, dep. Nord, arr. en kant. Dunkerque.

(74) *Gravelinghes* = Greveningen of Gravelines, Frankrijk, dep. Nord, arr. Dunkerque, h.pl. v. kanton.

(75) *Bourbourch* = Broekburg of Bourbourg, Frankrijk, dep. Nord, arr. Dunkerque, h.pl. v. kanton.